

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Dana Zimová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**REALIZOVANIE MANŽELSKÉHO SPOLOČENSTVA
PODĽA SOCIÁLNEHO UČENIA CIRKVI**

Bakalárska práca

Študijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Ústav romologických štúdií

Školiteľ: ThDr. Miroslav Lyko, PhD.

Nitra 2010

Dana Zimová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Dana Zimová
Študijný program: 3.1.14 Sociálna práca
Študijný odbor: sociálna práca
Typ záverečnej práce: bakalárska
Jazyk práce: slovenský
Meno a priezvisko školiteľa: ThDr. Miroslav Lyko, PhD.
Názov: Realizovanie manželského spoločenstva podľa sociálneho učenia Cirkvi

Anotácia:

Manželstvo ako zväzok muža a ženy je zamerané aj na službu spoločnosti. Vytvára vhodné zázemie pre človeka, pre jeho reprodukciu, je školou zodpovednosti, lásky, vernosti. Bakalárska práca okrem toho vykreslí princípy manželstva tak, aby korešpondovali s najnovšími smernicami sociálneho učenia Cirkvi. Najmä čo sa týka rovnakej dôstojnosti muža a ženy, rešpektovania života, práva na materiálne a duchovné dobré, na spravodlivosť a lásku.

Školiace pracovisko: Ústav romologických štúdií

Vedúci školiaceho pracoviska: doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD.

Dátum schválenia:

.....

podpis

Ďakujem môjmu školiteľovi práce

ThDr. Miroslavovi Lykovi, PhD.

za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní
bakalárskej práce.

ABSTRAKT

ZIMOVÁ, Dana: *Realizovanie manželského spoločenstva podľa sociálneho učenia Cirkvi*. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Ústav romologických štúdií. - Školiteľ: ThDr. Miroslav Lyko, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.). - Nitra: FSVaZ, 2010. 41 s.

Bakalárska práca charakterizuje manželské spoločenstvo podľa sociálneho učenia cirkvi. Cieľom práce je informovať čitateľa o manželstve ako zväzku muža a ženy v rôznych kontextoch. Bakalárska práca sa člení na tri kapitoly. Autorka v prvej kapitole opisuje všeobecný pohľad na manželstvo prostredníctvom pojmu manželstva, taktiež sa venuje sviatosti manželstva, charakteristickým črtám manželstva a manželskej lásky, manželskej čistote, účinkom a cieľom manželstva. V druhej kapitole je pozornosť venovaná vzájomnému sociálnemu vplyvu manželstva a rodiny na spoločnosť. Sociálne vplyvy na manželstvo a rodinu sú definované cez nenormálne javy v rodinách. Ďalej sa zaoberá dôležitým prvkom manželskej lásky ako je otvorenosť voči životu, plánované rodičovstvo a nedovolené spôsoby regulovania pôrodnosti. V druhej kapitole opisuje autorka zdravé vzťahy, ktoré sú základom dobre fungujúceho manželstva. V tretej kapitole sa autorka sústreďuje na manželstvo v službe spoločnosti, ktoré je vymedzené manželstvom ako základom rodiny, významom a poslaním rodiny, právami a povinnosťami rodičov a detí, manželským a materským povoláním ženy, manželom a otcom v nezastupiteľnej úlohe. V diskusii autorka prezentuje výsledky z teoretickej časti a zamýšľa sa dôležitými aspektami manželstva.

Kľúčové slová:

Manželstvo. Rodina. Sociálne učenie Cirkvi. Služba spoločnosti. Výchova detí.

ABSTRACT

ZIMOVÁ, Dana: *Functioning of the Marriage Unity According to the Social Teachings of the Church*. [BA thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Institute of Roma studies. - Tutor: ThDr. Miroslav Lyko, PhD. Master of degree: Bachelor (Bc.). - Nitra: FS VaZ, 2010. 41 p.

Bachelor's thesis deals with the marriage of social learning community by the church. The work is to inform readers about marriage as a union of men and women in different contexts. Bachelor's thesis is divided into three chapters. The author first chapter describes the general view of marriage through marriage, also deals with the sacrament of marriage, the characteristics of marriage and conjugal love, marriage purity, effect and purpose of marriage. The second chapter is devoted to their economic and social impact of marriage and family in society. Social influences on marriage and the family are defined by abnormal phenomena in the family. It also handles an important element of marital love as openness to life, family planning and birth control illegal ways. The second chapter describes the author of healthy relationships that underlie well-functioning marriage. In the third chapter the author concentrates on the marriage service companies, which defined marriage as the foundation of the family, meaning and mission of family rights and responsibilities of parents and children, spouse and parent occupation women, husband and father of the irreplaceable role. In the discussion the author presents the results of a theoretical part and considers important aspects of marriage.

Key words:

Marriage. Family. The social doctrine of the Church. Service companies. Parenting.

OBSAH

ÚVOD	9
1 VŠEOBECNÝ POHĽAD NA MANŽELSTVO	10
1.1 Definovanie pojmu manželstvo	10
1.2 Manželstvo ako sviatosť	11
1.3 Charakteristické črty manželstva a manželská láska	13
1.4 Manželská čistota	14
1.5 Účinky a ciele manželstva	16
2 SOCIÁLNY VPLYV MANŽELSTVA A RODINY NA SPOLOČNOSŤ A SPOLOČNOSTI NA MANŽELSTVO A RODINU	18
2.1 Nenormálne javy v rodinách	18
2.2 Otvorenosť voči životu	20
2.3 Plánované rodičovstvo a nedovolené spôsoby regulovania pôrodnosti	21
2.4 Zdravé vzťahy – zdravé manželstvo	24
3 MANŽELSTVO V SLUŽBE SPOLOČNOSTI	26
3.1 Manželstvo ako základ rodiny	26
3.2 Význam a poslanie rodiny	28
3.3 Niektoré práva a povinnosti rodičov a detí	29
3.4 Manželské a materské povolanie ženy	30
3.5 Manžel a otec v nezastupiteľnej úlohe	32
4 DISKUSIA	33
ZÁVER	37
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	38

ZOZNAM SKRATIEK

Gn – Kniha Genezis

1Kor – Prvý list Korinťanom

Mt – Evanjelium podľa Matúša

kán. – kánon

ÚVOD

Cieľom našej práce bolo ozrejmiť a charakterizovať dôležitosť manželstva a rodiny z pohľadu sociálnej náuky Cirkvi. Taktiež poukázať na dôležitosť zodpovednosti rodičov pri výchove svojich detí, ktoré sú budúcou generáciou našej spoločnosti.

Manželstvo je zväzok, ktorý zastáva v živote jednotlivca ako aj spoločnosti nespochybniteľné miesto. V manželstve sa rodia a vyvíjajú noví ľudskí jedinci, ktorí sa v dospelosti inšpirujú svojimi osobnými skúsenosťami z detstva pri vytváraní svojej vlastnej rodiny. Všetko dobré sa stáva vzorom pri realizovaní vlastného manželského a rodinného spoločenstva a naopak zlé skúsenosti sa stavajú pohnútkou vytvoriť dokonalejší manželský zväzok. Manželstvo ako aj rodina predstavujú zmysel ľudského života, sú prirodzenou súčasťou každého z nás. Človeku sa v rodine dostáva láska a lásku aj daruje svojim rodičom, súrodencom, či deťom. Tému som si vybrala, pretože ma veľmi zaujala na základe doterajšieho štúdia misijnej práce, ktorá je súčasťou sociálnej práce. Je aktuálna aj napriek tomu, že sviatosť manželstva, ale aj prirodzené manželstvo, stráca na atraktivite pre mladých ľudí.

Práca je rozdelená do troch kapitol, ktoré sa ďalej členia na viaceré podkapitoly. V práci chcem priblížiť manželstvo a jeho základné identifikačné znaky. Znaky manželstva som vymedzila v troch kapitolách. Všeobecný pohľad na manželstvo som identifikovala v prvej kapitole cez pojem manželstva, manželstvo ako sviatosť, ďalej som sa venovala charakteristickým črtám manželstva, manželskej čistote, ale aj účinkom a cieľom manželstva. Sociálnemu vplyvu manželstva a rodiny na spoločnosť som sa zamerala v druhej kapitole, ktorá ďalej prezentuje nenormálne javy v rodinách, otvorenosť voči životu, plánované rodičovstvo ako aj nedovolené spôsoby regulovania pôrodnosti a zdravé vzťahy v manželstve. V tretej kapitole som analyzovala manželstvo ako základ rodiny, význam a poslanie rodiny, niektoré práva a povinnosti rodičov a detí, manželské a materské povolanie ženy, manžel a otec v nezastupiteľnej úlohe.

1 VŠEOBECNÝ POHĽAD NA MANŽELSTVO

Láska, manželstvo, výchova detí a rodinné šťastie nepochybne od nepamäti patria k zmyslu ľudského života, stávajú sa bytostne dôležitými otázkami v živote jednotlivca, tak aj spoločnosti. Postoj k týmto hodnotám sa menil podľa spoločenského zriadenia, miesta i doby, dokonca v určitej miere aj podľa individuality človeka. Práve v súčasnej dobe je spoločenstvo medzi mužom a ženou veľmi často degradované a podceňované. Čoraz častejšie sa stretávame s názormi, ktoré sa k posvätnému zväzku manželstva stavajú pohrdavo, ba až odmietavo. V dnešnej dobe sa často prezentuje manželstvo ako „zbytočná inštitúcia“, ktorá aj tak nie je zárukou dlhotrvajúceho vzťahu. Ak sa dvaja rozhodnú spojiť svoje životy manželským zväzkom, mal by byť ich vzťah viazaný viac ako len vzájomnou príťažlivosťou. Je dôležité, aby obaja partneri chápali význam manželstva rovnakým spôsobom a nažívali v ňom tak, ako je to dané v jeho podstate.

1.1 Definovanie pojmu manželstvo

Manželský zväzok muža a ženy je dôverným spoločenstvom, ktoré ustanovil Boh vlastnými zákonmi. Manželský zväzok vzniká manželskou zmluvou, neodvolateľným súhlasom oboch manželov. Týmto ľudským úkonom, ktorým sa manželia navzájom dávajú a prijímajú, sa stáva z Božej ustanovizne trvalý zväzok, platný aj pred spoločnosťou (Gaudium et spes, 1969). Manželstvo je vzťah medzi mužom a ženou, ktorý je legitimovaný náboženstvom alebo právom, pričom tradičným účelom tohto vzťahu je založenie rodiny a výchova detí (Matoušek, 2003, s. 104). Manželstvo je vzťah dvoch dospelých ľudí rôzneho pohlavia. Je to vzťah muža a ženy, ktorý sa do seba zamilovali, cítia vzájomnú náklonnosť a príťahujú sa. Na základe svojej lásky sa rozhodli uzavrieť manželský zväzok. Toto rozhodnutie manželov spečatené sobášom spoločnosť uznáva a chápe manželov ako jeden celok (Rozinajová, In Kasanová, 2008, s. 18).

Podľa Lyka (2007, s.20) „manželstvo je inštitúciou života, je ustanovizňou, v ktorej z Božej vôle pozostáva nový život človek, v ktorom sa má zveľaďovať a učiť hodnotám, podporujúcim život.“

Zákon o rodine (č. 36/2005) definuje manželstvo ako zväzok muža a ženy, ktorý spoločnosť všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželia sú si rovní v právach ako aj povinnostiach. Za hlavný účel manželstva sa pokladá založenie rodiny a riadna výchova detí. Manželstvo vzniká na základe slobodného a dobrovoľného rozhodnutia snúbencov po

splnení podmienok ustanovených zákonom. Účelom manželského zväzku je vytvoriť harmonické a trvalé spoločenstvo, ktoré zabezpečí riadnu výchovu potomkov.

Gerka vo svojej publikácii Sociálna služba v Cirkvi (2007) poukazuje na to, že „kresťanské chápanie manželstva je značne väčšie. Je poznačené vzťahom Boha k človeku a človeka k Bohu. Poslanie človeka na zemi je slobodné zdokonaľovanie sa, duchovný rast, ktorého cieľom je Božia dokonalosť. Preto rozhodovanie sa človeka má byť ovplyvnené Božím plánom. Sloboda duchovného rastu človeka teda nespočíva len v osobnom slobodnom rozhodnutí sa človeka, ale v takom rozhodnutí, ktoré je najsprávnejšie – v súlade s vôľou Božou. Jeho správnom je daná už pri stvorení človeka ako slobodného jedinca, ktorý má žiť v spoločnosti, teda v partnerstve muža a ženy, keď Hospodin hovorí : „Nie je dobré človeku byť osamote. Dám mu pomoc, ktorá mu bude roveň“ (Gn 2,18).“

Kódex kánonického práva (2001, kán. 1055) definuje manželstvo ako „spoločenstvo celého života. Je to spoločenstvo života, spoločenstvo úplné, totálne, ktoré zahrňuje celú existenciu človeka vo všetkých jeho aspektoch, aj tých najintímnejších.“ Manželstvo je zväzkom na celý život, je nerozlučiteľné a uzatvára sa pred príslušnou autoritou. Slobodný a dospelý muž a žena, ktorá chce byť plodnou vstupujú do manželstva, aby spolu prežili všetko to, čo prináša plodenie a výchova detí na celý život (Forgan, 1991). Manželstvo ako najhlbšie zjednotenie muža a ženy, ktorí vnútorne i navonok vytvárajú jedno telo a pritom osobnosť každého z manželov zostáva zachovaná (Lomnický, In Ďurkovič, 1999, s.139).

1.2 Manželstvo ako sviatosť

„Manželskú zmluvu, ktorou muž a žena vytvárajú medzi sebou celoživotné spoločenstvo, zamerané svojou prirodzenou povahou na dobro manželov a na plodenie a výchovu detí, povýšil Kristus Pán medzi pokrstenými na hodnosť sviatosti“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, č.1601). Sviatosť manželstva je spásonosným napodobnením vzťahu Boha s ľuďmi, respektíve vzťahu Ježiša Krista s Cirkvou, ako o tom hovorí sv. Pavol v Liste Efezanom (5, 25-33). Sviatosť dáva manželom silu a povinnosť uznať a zachovať nerozlučnosť a jednotu manželstva. Sviatosť manželstva je súčasne darom i úlohou, tak ako každá Božia milosť. Sviatosť manželstva je úlohou pre pokúšaného a nestáleho človeka zachovávať jednotu a nerozlučnosť manželstva. Sviatosť manželstva dáva manželom novú milosť. V znaku manželského zväzku sa Boh dáva manželom skrze Ježiša Krista pôsobením Ducha Svätého. Sviatosťná povaha manželského zväzku pomáha katolíckym manželom prekonávať úskalia a ťažkosti spoločného života vo viere v boha, skrze Ježiša Krista v jednote Ducha Svätého (Csontos, 2006). Prostredníctvom moci

sviatostnej povahy manželského zväzku sú manželia navzájom spojení nerozlučiteľným putom. Manželia k sebe patria navzájom a vyjadruje to aj sviatostný znak samotného spojenia Krista s Cirkvou. Manželia ustavične pripomínajú to, čo sa odohralo na kríži. Manželstvo tak ako aj každá iná sviatosť je uskutočnením spásy. Sviatosť manželstva dáva manželom milosť a zároveň aj povinnosť nezabúdať na Božie skutky a ich svedectvo predávať aj svojim deťom (Ján Pavol II., 1993). Keď Ježiš Kristus založil Cirkev povýšil tak manželskú zmluvu na sviatosť. Smrťou Krista na kríži a jeho zmŕtvychvstaním vznikla Cirkev ako sviatosť spoločenstva, ktoré bude spasené. Sviatosťou sa teda stala aj malá cirkevná bunka, tvorí ju manželstvo a rodina, ktoré sa stali malým spoločenstvom spásy a teda malou cirkvou. Manželský zväzok je opravdivou sviatosťou, keďže je aj skutočnou cirkvou, časťou veľkej všeobecnej Cirkvi, chápanej ako sviatosť. Láska medzi mužom a ženou spečatená manželskou zmluvou koná Kristovu lásku k jeho Cirkvi prítomnou v každej dobe. Ježiš Kristus cez sviatosť manželstva posväcuje manželov a rodičov a zároveň ich pevnejšie spája so sebou. Vzájomný manželský súhlas je sviatostným znakom manželstva, cez toto znamenie vlieva Kristus do srdca manželov osobitú sviatostnú milosť (Poučenie o sviatosti manželstva, 1990). Sviatosťou krstu sa stáva človek raz a navždy účastným na zasnubnej zmluve Ježiša Krista s Cirkvou. Týmto nezmazateľným včlenením sa do Cirkvi sa manželstvo povznáša a zjednocuje so zasnubnou láskou Krista k svojej neveste – Cirkvi, ktorá je podporovaná a obohatená jeho výkupnou silou. Manželstvo je základom sviatostného poriadku do takej miery, do akej je obrazom jednoty Krista s Cirkvou. Táto jednota uskutočňuje sviatostné manželstvo, ktoré je zjavením Božieho tajomstva v stvorenom svete (Ján Pavol II., In West, 2004). Sviatosť manželstva sa uskutočňuje v rozličných stupňoch. Najvyššia forma sviatosti manželstva sa uskutočňuje vtedy, keď pokrstení snúbenci uzatvárajú manželský zväzok s plným vedomím svojho spojenia s Ježišom Kristom a v tomto spojení v manželstve aj žijú. Oproti tomu existuje najnižšia forma, ktorá nastáva vtedy, keď snúbenci majú manželský úmysel vo chvíli, keď uzatvárajú manželstvo a zamýšľajú ho uzavrieť ako kresťania, ale chýba im živá viera v nadprirodzené spojenie s Ježišom Kristom. V tomto prípade najnižšej formy je sviatosť manželstva ešte na počiatku a čaká na vedomé oddanie sa manželov Kristovi (Günthör, 1996).

1.3 Charakteristické črty manželstva a manželská láska

Charakteristickými črtami manželstva sú úplnosť, v ktorej sa manželia navzájom odovzdávajú; jednota, ktorá robí z manželov „jedno telo“; nerozlučiteľnosť a vernosť, tieto dve zložky v sebe zahŕňajú vzájomné a definitívne darovanie sa; a plodnosť, v ktorej sa manželia navzájom prirodzene otvárajú (Kompendium sociálnej náuky Cirkvi, 2008). Láska manželov v sebe zahŕňa úplnosť, v ktorej sa stretajú všetky zložky ľudskej osoby. Ako požiadavky tela a pudu, tak aj sily zmyslov a citov, túžby ducha a vôle. Manželská láska smeruje k čo najhlbšej osobnej jednote v spojení v jedno telo s cieľom vytvoriť jedno srdce a jednu dušu. V definitívnom vzájomnom sebadarovaní si vyžaduje manželská láska nerozlučiteľnosť a vernosť, a tým sa otvára pre plodnosť. Sú to charakteristické vlastnosti každej prirodzenej lásky manželov, ale v novom význame. Tento význam vlastnosti nielen očisťuje a upevňuje, ale aj povznáša natoľko, že vyjadrujú čisto kresťanské hodnoty (Ján Pavol II., 1993).

Boh stvoril muža a ženu ako bytosti závislé od seba, aby sa vzájomne dopĺňali a tvorili jedno telo a dušu. Túto spolupatričnú jednotu vyjadrujú aj slová: „...budú jedným telom. Preto človek opustí svojho otca i matku a prívinnie sa k nej láskou a budú jedným telom“ (Štefko, In Rodina v súčasnom svete, 2006, s.39-40). Muž a žena dostali od Boha aj ďalšiu úlohu: „Plodte a množte sa a naplňte zem“ (Gn 1,28). Počas Druhého vatikánskeho koncilu bola potvrdená nerozlučnosť manželstva aj napriek tomu, že spoločnosť pripúšťa možnosť rozvodu, ak dochádza k rozporom v manželskom súžití. V Kódexe kánonického práva (2001) sa uvádza, že kresťanské manželstvo dokonané manželským aktom nemožno rozlúčiť žiadnou ľudskou mocou a z nijakého dôvodu. Manželstvo dvoch kresťanov zaniká smrťou jedného z partnerov. Nedokonané sviatostné manželstvo však môže byť rozlúčené v prípade spravodlivého dôvodu. Taktiež môže byť rozlúčené manželstvo, ktoré uzavreli dvaja nepokrstení, na základe Pavlovho privilégia v prospech viery. „... ak sa stal kresťanom iba jeden z manželov, a ten druhý chce ďalej žiť s ním, nech sa nerozchádzajú... Ak vak neveriaci chce z manželstva odísť, nechajte ho“ (1 Kor 7,12-16).

Pápež Benedikt XVI. sa počas svojho príhovoru na záverečnej svätej omši V. Svetového stretnutia rodín vo Valencii 9. Júla 2006 vyjadril o tom, že „Cirkev nás učí rešpektovať a podporovať nádhernú skutočnosť nerozlučiteľného manželstva medzi mužom a ženou, ktorá je okrem iného začiatkom rodiny. Preto je uznanie a pomoc tejto inštitúcii jednou z najdôležitejších služieb, ktorú dnes môžeme ponúknuť pre všeobecné dobro a skutočný pokrok ľudí a spoločnosti a zároveň aj najlepšou zárukou na zabezpečenie dôstojnosti, rovnosti a pravej slobody ľudskej osoby.“ Manželská láska si vo svojej podstate vyžaduje

jednotu a nerozlučiteľnosť, ktorá zahŕňa celý ich život. „A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo“ (Mt 19,6).

Manželská láska si vo svojej povahe vyžaduje vzájomnú neporušiteľnú vernosť medzi manželmi, čo vyplýva z daru seba samých, v ktorom sa manželia jeden druhému odovzdávajú. Najväčším dôvodom vernosti je vernosť Boha svojej zmluve a vernosť Ježiša Krista svojej Cirkvi. Sviatostné manželstvo dáva manželom schopnosť, aby boli vernými a vydávali svedectvo o viere (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999). Spojiť sa na celý život s jedným človekom sa môže zdať ťažké, niekomu dokonca nemožné, práve preto je dôležité poukázať na to, že láska Boha je definitívna a neodvolateľná a manželia majú účasť na tejto láske. Láska Boha nás vedie a posilňuje a manželia sú svojou vernosťou svedkami vernej Božej lásky (Ján Pavol II., 1993).

Boh vo svojej plnosti stvoril Adama na svoj obraz, obraz svojho jednorodeného Syna, Ježiša Krista. Človek realizovaním tohto tajomstva odovzdáva plodením život, keď prenáša svoj obraz na ďalšie pokolenia (Đurica, 2008). Manželská ustanovizeň a láska sú vo svojej povahe zamerané na plodenie a výchovu detí, ktoré sú najvzácnejším darom manželstva a prispievajú k dobru rodičov. V správnom udržiavaní manželskej lásky a v spôsobe rodinného života, nezanedbávajúc ostatné ciele manželstva, smeruje manželská láska k ochote manželov odvážne sa podieľať na láske Stvoriteľa a Spasiteľa rozširovať a obohacovať svoju rodinu. Manželstvo však nie je ustanovené len na plodenie detí. Nerozlučiteľnosť zväzku medzi manželmi a dobro detí si vyžadujú prejavovanie, prehlbovanie a dozrievanie vzájomnej lásky partnerov. Aj bezdetné manželské páry si naďalej zachovávajú svoju platnosť a nerozlučiteľnosť (Gaudium et spes, 1969).

1.4 Manželská čistota

Čistota predstavuje vnútornú jednotu človeka v jeho telesnej ako aj duchovnej skutočnosti. Čnosť čistoty zahŕňa mravnú neporušenosť osoby a úplnosť darovania seba samého. Táto čnosť podlieha základnej čnosti miernosti, ktorej cieľom je potlačiť vášne a túžby ľudskej zmyslovosti. Čistota je morálnou čnosťou, Božím darom, milosťou a ovocím Ducha. Ten, kto bol znovuzrodený vodou krstu, dostáva od Ducha Svätého schopnosť napodobňovať Kristovu čistotu. Každý kto prijal sviatosť krstu je povolaný k čistote, pri krste sa každý zaviazal, že bude žiť citový život v čistote. Manželia sú povolaní žiť v manželskej čistote, ostatní si zachovávajú čistotu v zdržanlivosti: celibát, vdovská a panenská čistota (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999). Čistota si vyžaduje zrieknutie sa hriechnych myšlienok, slov a skutkov. Preto je veľmi dôležité byť ochotný a vedieť sa ovládať. Tieto

prejavy vnútornej slobody a zodpovednosti voči sebe samému a iným sú prejavom viery. Pri dodržiavaní čistoty je nevyhnutnosťou vyhýbanie sa príležitostiam a podnetom na hriech (Ľudská sexualita, 1996). Pre muža a ženu dodržiavanie čistoty znamená nekonať hriech proti šiestemu a deviatemu prikázaniu Desatora. Mravná sila ako čnosť ponúka manželom cestu čistoty a svätosti, tvorí most medzi všetkými členmi rodiny, avšak najviac medzi manželmi. Vďaka mravnej sile sú schopnými odmietat' hriech a ísť v ústrety dobru. Desatoro, cesta k čistému srdcu prináša všetkým ľuďom príležitosť dosiahnuť dokonalosť a to aj v manželskom a rodinnom spoločenstve. Čistota je podľa Kristovho evanjelia prezentovaná ako dosiahnuteľná čnosť. Mravná sila je zosobnením Božej pomoci pri realizovaní čistoty (Lyko, 2007). Čistota je dispozícia, ktorá umožňuje človeku priblížiť sa k posvätným veciam. Môže v sebe obsahovať mravnú čnosť, ale nedá sa získať mravnými činmi, ale obradmi. Nezávisle od akejkoľvek mravnej zodpovednosti sa čistota stráca hmotnými dotykmi. Čistota vedie človeka k tomu, aby sa stal vnútorne mravným (Ďurica, 2008). Manželská čistota má svoj základ v ovládaní sa, v schopnosti usmerňovať pohlavnú túžbu na službu lásky a podieľa sa na rozvoji osoby. Čistota je ovocím Božej milosti a našej spolupráce, dáva do súladu rôzne osobnostné zložky a prekonáva slabosť ľudskej prirodzenosti, ktorá je poznačená hriechom, aby každý kráčal za povolaním, na ktoré ho Boh povoláva (O ľudskej láske, 1997).

Za previnenie voči čistote sa považuje chlipnosť, je to nekontrolovateľná túžba po pohlavnej rozkoši alebo požitku z nej. Chlipnosť je morálne nedovolená, pretože oddeľuje plodivý cieľ pohlavného styku od spojivého. Ďalším previnením voči čistote je onánia, úmyselné dráždenie pohlavných orgánov s cieľom vyvolať rozkoš. Smilstvo predstavuje telesné spojenie slobodného muža a ženy mimo manželského zväzku. Pornografia uráža čistotu, pretože znetvoruje manželský úkon, v ktorom sa vzájomne intímne darujú manželia. Prostitúcia je urážkou dôstojnosti človeka, ktorý sa znižuje na predmet pohlavnej rozkoše, ktorú poskytuje. Znásilnenie je posledným previnením proti čistote. Predstavuje násilné vniknutie do pohlavnej intimity druhého človeka. Ešte väčším previnením je násilie spáchané na blízkych príbuzných – incest (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999).

1.5 Účinky a ciele manželstva

V platnom manželstve vzniká medzi mužom a ženou zväzok, ktorý je vo svojej prirodzenosti trvalý a výlučný. Manželia sú posilňovaní osobitnou sviatosťou a stávajú sa posvätenými na povinnosti a dôstojnosti tohto ich stavu.

Boh spečat'uje manželský súhlas, v ktorom sa manželia navzájom odovzdávajú a prijímajú. Z tejto zmluvy vyplýva z Božieho rozhodnutia trvalá ustanovizeň a to aj pred verejnosťou. Manželská zmluva je včlenená do zmluvy Boha s ľuďmi a manželská láska je zapojená do Božej lásky. Sviatosť manželstva ustanovil Boh a platne uzavreté manželstvo dvoch kresťanov, ktoré je zavŕšené manželským úkonom nemôže byť nikdy rozviazané. Manželský zväzok vyplýva zo slobodného rozhodnutia manželov, je neodvolateľný a dáva vznik zmluve zaručenej vernosťou Boha.

Kresťanskí manželia majú vo svojom stave a vo svojom položení vlastný dar v Božom ľude, Božiu milosť. Milosť je vlastná sviatosti manželstva, vďaka nej sa manželia zdokonaľujú vo svojej láske a posilňujú nerozlučiteľnosť jednoty manželstva. Prameňom Božej milosti je Ježiš Kristus, dáva manželom silu vziať na seba kríž a nasledovať ho, naučiť sa znovu vstať, ak padneme, vzájomne si odpúšťať a niesť bremeno, podriaďiť sa jeden druhému, milovať sa nadprirodzenou nežnou a plodnou láskou (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999).

Kristus požehnáva manželskú lásku, ktorá vyviera z prameňa Božej lásky, utvorenej na obraz spojenia Krista s Cirkvou. Pomáha kresťanským manželom, aby si boli v manželstve navzájom oddaní, navždy sa verne milovali, ako si on zamiloval Cirkev, za ktorú sa obetoval na kríži. Pravá manželská láska je zameraná na lásku k Bohu, je vedená a obohacovaná vykupiteľskou mocou Krista. Jej pôsobením sa manželský život naplňuje duchom Krista, ktorý preniká celý ich život vierou, nádejou a láskou. Vďaka týmto čnostiam môžu manželia napredovať bližšie k svojej vlastnej dokonalosti a k vzájomnému posväcovaniu, ktoré je oslavou Boha (Gaudium et spes, 1969).

Ciele manželstva ako aj rodiny sa dajú dosiahnuť na základe dvoch podmienok, prirodzenej a nadprirodzenej. Prirodzenou podmienkou je láska, ktorá je kolískou manželstva a stáva sa predpokladom účinnej pomoci pri pretváraní svojich mravných a charakterových chýb. Človek sa vďaka láske k človeku, ktorý je milovaný a ktorého miluje dokáže mravne zmeniť. Manželská láska sa musí pestovať, vyvíjať osobnostným zrením manželov, ale toto nie je možné bez vyššej motivácie a inšpirácie, konkrétnej pomoci vyživovanej z nevyčerateľných studníc lásky Božej. Manželia majú skúšať spoznať a preniknúť Boha, priniesť ho do svojho prostredia vo forme svetla a lásky,

radosti i trpezlivosti, súcitu a účinnej pomoci. Krest'anské manželstvo spočíva na dimenzii lásky a náboženstva a v tomto duchu sa nesie učenie Cirkvi (Hlinka, 1996). Plodnosť ako ovocie a znak manželskej lásky je jedným z cieľov manželstva. Deti sú živým svedectvom vzájomného darovania sa manželov. Správne udržiavanie manželskej lásky ako aj spôsob rodinného života bez zanedbávania ostatných cieľov vedie manželov k tomu, aby ochotne spolupracovali s láskou Stvoriteľa a Spasiteľa. Plodnosť sa neobmedzuje čisto na plodenie detí, ale rozširuje sa a obohacuje manželov plodmi mravného, duchovného, ako aj nadprirodzeného života. Rodičia sú povolání tieto plody manželstva odovzdávať deťom a skrze nich Cirkvi a svetu (Ján Pavol II., 1993).

2 SOCIÁLNY VPLYV MANŽELSTVA A RODINY NA SPOLOČNOSŤ A SPOLOČNOSTI NA MANŽELSTVO A RODINU

Rodina, ktorá má svoj základ v manželstve je základnou bunkou spoločnosti. Môžeme teda povedať, že spoločnosť vytvárajú manželské a rodinné spoločenstvá. V dnešnej dobe sa však stále viac párov rozhodne pre ľahšiu cestu, a tak skúšajú, aké je to žiť v jednej domácnosti, bez uzatvorenia manželského zväzku. Muž a žena žijú ako druh a družka, pri náznaku prvej skúšky ich vzťahu je v mnohých prípadoch pre nich jednoduchšie zo vzťahu vycúvať. Taktiež ľudia, ktorým sa rúca manželstvo priamo pred očami, môžu pociťovať pocit zlyhania, neúspechu vo svojom osobnom povolaní a rozhodnú sa radšej zvoliť útek z manželského zväzku. Ľahšou cestou sa im môže zdať vytvárať si pocit umelého šťastia s niekým koho ani dobre nepoznajú, než bojovať za svoje šťastie po boku svojej rodiny. Najkrajším poslaním manželov je to, že môžu priviesť na svet dieťa, ktoré je plodom lásky. Manželia by nemali zabúdať, že ich láska je cestou k prijatiu nového života a dáva ich vzťahu nový rozmer.

2.1 Nenormálne javy v rodinách

Ján Pavol II. vo svojej exhortácii *Familiaris consortio* (1993) opisuje spolužitie muža a ženy, ktoré znevažuje manželský zväzok. Prvým príkladom nemorálneho spolužitia je manželstvo na skúšku. Mnohí ľudia zastávajú tento spôsob spolužitia a prikladajú mu určitú prednosť. Dôstojnosť človeka si vyžaduje, aby bol cieľom, ku ktorému smeruje láska. Láska, v ktorej sa človek vzájomne daruje tomu druhému, takáto láska nesmie byť časovo ohraničená a ani nijak inak obmedzovaná. Telesné darovanie sa v tomto zväzku je síce reálnym znakom darovania sa, no neuskutočňuje sa vo svojej plnej pravde, pretože mu chýba láska, ktorú nám ponúka Ježiš Kristus. Iba manželstvo dvoch pokrstených je reálnym symbolom, obrazom spojenia Krista s Cirkvou. Práve toto manželstvo je verné a nerozlučiteľné naveky.

Voľná láska, čiže odmietanie právnej a verejnej formy zväzku muž a ženy, v ktorom je zahrnutá sexuálna intímnosť, je tiež príkladom nenormálneho javu, ktorý sa v rodinách vyskytuje. Môže ísť o zväzok, ktorý je prejavom nedôvery voči partnerovi, respektíve spoločnej budúcnosti. Takýto zväzok sa môže vzťahovať na rôzne situácie, akými sú napríklad odmietanie manželského zväzku, či neschopnosť partnera viazať sa dlhodobými záväzkami. Voľná láska je urážkou manželstva, dáva možnosť nevere a ničí ideu rodiny (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999).

V dnešnej dobe sa stále častejšie stáva, že katolíci dávajú prednosť iba civilnému sobášu, či už je to z praktických alebo ideologických dôvodov a cirkevný sobáš odsúvajú a neskôr alebo ho dokonca odmietajú. Takáto forma vzťahu nie je až takou formou podrývania manželského zväzku ako voľná láska, pretože existuje úsilie partnerov o pevnejší a trvalejší životný stav. Verejnosť uznáva civilné manželstvo a manželia v takomto zväzku preukazujú, že vedia žiť v partnerstve a sú ochotní na seba brať aj isté záväzky, ktoré tento vzťah prináša. No pre cirkev je neprijateľné, aby manželia žili iba v civilnom zväzku, preto sa svojou pastoračnou činnosťou zameria, aby partneri prijali svoju vieru a viedli svoj život podľa kresťanských zásad.

Ľudia sa z rôznych dôvodov, či už sú to vzájomné hádky alebo neschopnosť partnerov otvoriť sa medziosobným vzťahom rozhodnú pre rozvod. Úlohou cirkvi je pomáhať oddeleným partnerom a najmä tým, ktorí sú nevinní a to prejavmi úcty a solidarity, pochopením a konkrétnou pomocou, aby aj v tejto ťažkej chvíli bol schopný zachovávať vernosť, aby vďaka kresťanskej láske bol schopní odpustiť a mal ochotu pokračovať v manželskom živote. Cirkev nemá žiadne prekážky voči partnerom, ktorí uznávajú nerozlučiteľnosť manželského zväzku a po rozvode volia život bez ďalších zväzkov, plnia si svoje povinnosti a úlohy, ktoré vyplývajú z manželstva a sú prejavom kresťanského života. Horším prípadom už rozvedených partnerov je ak znovu uzavrujú manželský zväzok, ktorý vo väčšine je prípadov príčinou rozpadu prvého manželstva. Je veľkým rozdielom, ak sa rozpadne manželstvo ľudí, ktorí mali snahu ho udržať a zachrániť, ako keď partner rozvráti katolícke manželstvo s úmyslom vytvoriť nový civilný manželský zväzok. Úcta k sviatosti manželstva nedovoľuje, aby rozvedení mohli uzavrieť sviatosť manželstva s iným partnerom, keby toto Cirkev povolila, rozvrátilo by to nerozlučnosť sviatostne uzavretého manželstva, ktoré je platné až do smrti jedného z manželov (Ján Pavol II., 1993). Cirkev aj napriek tomu podporuje tých, ktorí opäť uzavreli manželský zväzok, modlí sa za nich a podporuje ich vo viere a v nádeji. Každý, kto prijal sviatosť krstu je povolaný k tomu, aby sa zúčastňoval na živote Cirkvi. Cirkev pozýva každého, aby si vypočul Božie slovo a zúčastňoval sa na svätej omši, vychovával svoje deti vo viere. Sviatostné zmierenie pomáha tým, ktorí viedli spôsob života v protiklade s nerozlučnosťou sviatosti manželstva. Cirkev tak vyznáva vernosť pravde Krista, jej správanie by sa dalo porovnať k materinskej láske a to predovšetkým k tým, ktorí nenesú žiadnu vinu na rozpade svojho manželstva. Cirkev pevne verí, že každý sa raz vráti k Pánovmu príkazu a bude získavať božiu milosť obrátenia a spásy, vďaka vytrvalej modlitbe, pokániu a láske (Kompendium sociálnej náuky Cirkvi, 2008).

2.2 Otvorenosť voči životu

Otvorenosť voči životu je znakom, ktorom manželia odhaľujú svoju pravú manželskú lásku, ktorá je vo svojej najhlbšej skutočnosti darom od Boha. Prostredníctvom tejto lásky sú manželia schopný vzájomného sebadarovania, a preto je táto láska nevyčerpatel'ná. Láska vedie manželov k vzájomnému spoznaniu. Darovaním nového života sa manželia stávajú spolupracovníkmi Boha. Dieťa je živým obrazom manželskej lásky, v ktorej sa vzájomne darujú. Toto darovanie sa je trvalým znakom manželskej jednoty. Manželia svojou láskou a odovzdávaním života dosahujú duchovné ako aj ľudské bohatstvo a vďaka tejto svojej láske môžu svoje deti vychovávať k láske a čistote. Láska manželov a ich úcta k ľudskému životu a tajomstvu plodenia zamedzuje tomu, aby si mladí ľudia mysleli, že plodivý a spojivý rozmer manželského aktu možno od seba rozdeľovať na základe svojho vlastného rozhodnutia. Život a láska v rodine môžu dostatočne dobre pripraviť svoje deti na manželstvo (Ľudská sexualita, 1996). Odovzdávanie ľudského života je veľmi vážnou úlohou. Manželia darovaním života svojim deťom slobodne a vedome spolupracujú s Bohom. Darovanie života rodičom spôsobuje veľmi veľa radostných chvíľ, avšak aj nemalé ťažkosti či úzkosti. Manželská láska je plodná, prostredníctvom nej sa smeruje manželské spoločenstvo k odovzdávaniu nových ľudských životov. Práve preto je dôležité, aby manželia pristupovali k rodičovstvu zodpovedne a aby dobre chápali význam toho, čo rodičovstvo obnáša. Manželský úkon, v ktorom sa manželia vzájomne darujú je zameraný na prenášanie ľudského života. Manželský úkon má svoju vnútornú povahu, v ktorej sa manželia veľmi úzko spájajú a zároveň sa stávajú schopnými darovať nový život. Je veľmi dôležité, aby boli tieto dve vlastnosti úkonu, plodivý a spojivý aspekt, neboli oddelené. Boh múdro zariadil zákony prírody, plodnými a neplodnými dňami ženy. Cirkev poukazuje a upozorňuje, že treba zachovávať normy prirodzeného zákona, manželský akt má byť otvorený pre prijatie nového ľudského života (Pavol VI., 1993).

Pápež Pavol VI. poukazuje na to, že manželské sebadarovanie musí byť otvorené prijatiu nového života. Podobne aj pápež Ján Pavol II. upozorňuje manželov, aby neoddeľovali plodivý a spojivý úkon manželského darovania sa, aby vo svojej láske nebránili vzniku ľudského života. Bránením počatiu manželia protirečia Božiemu plánu a zneuct'ujú ľudskú sexualitu ako aj seba samých. Využívaním plodných a neplodných dní manželky sa zachováva plodivý a spojivý význam manželského úkonu, ktorý je prirodzenou súčasťou ľudskej sexualitu a manželia konajú ako služobníci Božieho plánu, pričom sexualita sa stáva cestou k ich úplnému sebadarovaniu sa (Höffner, 2007). Manželská láska sa svojou povahou odlišuje od každej inej lásky na svete. Láska muža a ženy je celistvá a zameraná

na spoločenstvo s Bohom a manželmi navzájom, je otvorená pre prijatie novej ľudskej bytosti. Manželia sú obdarení Božím darom, schopnosťou svojej lásky a skrze nej spolupracovať s jeho stvoriteľskou silou. Plodnosť je neoddeliteľnou súčasťou manželského spolužitia. Schopnosť splodiť nový ľudský život v spolupráci s Bohom je srdcom toho, čo manželia spoločne môžu prežívať (Manželská láska a dar života, 2008). Ďurica (2008) sa vyjadruje k téme plodnosť nasledovne „Boh vo svojej prehojnej plnosti je nezmernou plodnosťou; na obraz svojho jednorodného Syna, ktorý sám jediný vyčerpáva večnú Božiu plodnosť. Človek má realizovať toto tajomstvo, keď plodením odovzdáva život, keď v priebehu vekov prenáša ďalej svoj obraz a takto žije ďalej v pokoleniach. Výzva k plodnosti: Z hĺbín vekov neprestajne znie výzva Stvoriteľa: „Plodte sa a množte sa!“ a tvory každého druhu nech naplnia zem.“ Manželská láska je plodná a otvorená prijať nový ľudský život, ktorý pochádza z lásky manželov. Dieťa sa plodí v srdci vzájomného sebadarovania manželov, je ovocím a završením manželskej lásky. Cirkev podporuje ľudský život a poukazuje na to, že je potrebné, aby bol každý manželský úkon na strane života, a teda bol otvorený prijatiu dieťaťa. Manželia sú povinnými odovzdávať ľudský život a byť na strane Boha, spolupodieľať sa na Božom otcovstve. Manželia vedia, že svojím poslaním, odovzdaním ľudského života a výchovou dieťaťa, sú spolupracovníkmi Boha Stvoriteľa a stávajú sa jeho tlmočníkmi. Svoje rodičovstvo si majú plniť v rámci ľudskej s kresťanskej zodpovednosti (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999).

2.3 Plánované rodičovstvo a nedovolené spôsoby regulovania pôrodnosti

Prirodzené plánovanie rodičovstva spočíva v sledovaní menštruačného cyklu ženy. Zatiaľ čo muž je schopný splodiť dieťa po celý svoj život, žena môže počať iba počas pár dní svojho cyklu a počas plodných rokov svojho života. Žena si uvedomuje jasné príznaky, ktoré nasvedčujú tomu, kedy je plodná a kedy nie. Naučiť sa vnímať a chápať tieto zjavné znaky je podstatou prirodzeného plánovania rodičovstva. Spoznávanie vlastnej plodnosti umožňuje manželom spolupracovať s vlastným telom podľa toho, ako to naplánoval Boh. Prirodzené plánovanie rodičovstva pomáha manželom, ktorí túžia mať vlastné dieťa. Manželský pár môže mať pohlavný styk práve v čase, kedy s najväčšou pravdepodobnosťou môže počať dieťa. Plánované rodičovstvo nezasahuje do ľudského tela, nenaruša jeho rovnováhu potencionálnymi škodlivými liekmi či prostriedkami (Manželská láska a dar života, 2008). Plánované rodičovstvo sa vo svete chápe ako autentická alternatíva, účinný prostriedok výchovy v láske. Nie je to len spôsob ako

oddialiť pôrody, ale predovšetkým spoľahlivá metóda ako pomôcť manželom uvedomiť si posvätnosť života a skutočné hodnoty sexuality. Vnímanie manželskej lásky v hlbších súvislostiach, dôstojný a šťastný sexuálny život je možný dosiahnuť len vtedy, keď sa pár rozhoduje spoločne o počatí dieťaťa. Manželia sú rovnocennými partnermi, ale Boh nemôže byť vyňatý v ich rozhodovaní (Elliott, 1998).

V dnešnej spoločnosti sa antikoncepcia pokladá za nástroj ľudského pokroku, jedným z jej pozitív sa uvádza blahodarný vplyv antikoncepcie na manželské vzťahy. Lenže antikoncepcia je už vo svojej podstate neprirodzená, pretože oddeľuje plodivý a spojivý aspekt manželského intímneho života, je narušiteľkou vzájomného darovania sa manželom. Antikoncepcia je zlým prostriedkom, nemôže do manželského vzťahu priniesť nič pozitívne, pretože je v rozpore s dobrým úmyslom. „Dobrý strom nemôže rodiť zlé ovocie a zlý strom nemôže rodiť dobré ovocie“ (Mt 7,18). Užívanie antikoncepcie umožňuje manželom viesť pohodlný život, ktorý ich zbavuje záväzkov voči deťom a oslabuje schopnosť manželom obetovať sa. Obeta je základom lásky a bez lásky stráca manželstvo svoj vnútorný rozmer (Labanič, In Rodina v súčasnom svete, 2006, s. 81). Antikoncepcia odporuje prežívaniu vlastnej sexuality v súlade s Božím úmyslom, a preto je veľmi dôležité, aby manželia poznali prirodzené spôsoby regulovania svojej plodnosti. Antikoncepcia je v dnešnej dobe veľmi rozšírená, je odporkyňou kresťanských ideálov a morálnych noriem, ktorých učiteľkou je Cirkvi. Preto je veľmi dôležité podávať mladým ľuďom informácie, ktoré by ich pripravili na zodpovedné manželské spolužitie plné lásky a otvorenosti voči prijatiu nového života (O ľudskej láske, 1997).

Manželia sa sami rozhodujú koľkým deťom dajú život, Boh ich pozýva ako svojich spolupracovníkov, dal nám rozum ako aj schopnosť splodiť dieťa. Rozum nám vraví, že deti prichádzajú na svet ako plody lásky, ktoré majú byť od začiatku chcené. Rodičia musia byť schopní svoje deti dobre vychovať. Veľmi dôležité je pri plánovaní rodičovstva zohľadniť také faktory, akými sú zdravotný stav oboch rodičov, bytové a finančné možnosti, ako aj vzájomné vzťahy, ktoré medzi manželmi panujú. Ak sa manželia zhodnú na tom, že ďalšie dieťa by nebolo možné v danej chvíli vychovávať, žijú pohlavne počas neplodného obdobia ženy. Práve neplodné obdobie je jediným rozumným, neškodným a hlavne morálnym riešením v prípade, že manželia nechcú počať dieťa. Každá iná metóda, ktorá má za následok zabránenie počatia je neprirodzená, a teda neetická, je v rozpore s piatym, šiestym či deviatym Božím prikázaním, ktoré chránia manželskú lásku, zdravie a život nevinných a tým aj rodinu. Morálne nedovolené je aj prerušovanie manželského styku vo chvíľach najintímnejšej lásky, ktoré smeruje k odcudzovaniu sa

manželov. Tiež nie je dovolené používanie umelých ochranných prostriedkov, ktoré mechanickým alebo chemickým spôsobom zabíjajú pohlavné bunky. Ďalším priestupkom voči plánu Božieho stvorenia sú pilulky, ktoré dočasne spôsobujú sterilitu ženy, vnútro maternicové teliesko (DANA), bráni už oplodnenému vajíčku, aby sa uhniezdilo v maternici, čím spôsobí jeho zničenie. Keďže už od okamihu počatia vzniká nový ľudský život, spôsobuje vnútro maternicové teliesko vraždu už počatého človeka (Forgan, 1991).

Inštrukcia *Dignitatis personae* (2008) prehlasuje, že je potrebné rešpektovať ľudský bytosť už od jej počatia až po prirodzenú smrť. Od okamihu počatia je potrebné rešpektovať ľudskej bytosti práva osoby, predovšetkým právo na život. Iba manželstvo a rodina sú prirodzeným a dôstojným miestom, v ktorom sa môže počať nový jedinec a to na základe vzájomného sebadarovania sa manželov. V prípade ak manželia majú problém splodiť dieťa, sú morálne dovolené len tie techniky, ktoré napomáhajú manželom splodiť dieťa. Inštrukcia nedovoľuje použitie takých prostriedkov, ktoré nahrádzajú pohlavný styk manželov. Dokument odporúča manželom adopciu sirôt. Jednoznačne odmieta techniku umelého heterogénneho, či homogénneho oplodnenia, taktiež je zásadne proti prenášaniam spermií do vajíčka, zmrazovaniu a odmrazovaniu zárodkov, zmrazeniu vajíčok, ktoré sú určené na umelé oplodnenie. Taktiež odmieta postupy, ktoré bránia vajíčku zahniezdiť sa v maternici, čím spôsobujú potrat. Inštrukcia sa tiež vyjadruje aj na tému klonovania ľudských bytostí, je to nedôstojné, neprirodzené a neetické, a preto je to neprijateľné. Génovú liečbu povoľuje len na úrovni telových buniek, je tiež dovolené získavanie pupočníkovej krvi po pôrode respektíve z organizmu dospelého jedinca. Inštrukcia *Dignitas personae* bráni hodnotu a dôstojnosť každej ľudskej bytosti. Cirkev potvrdzuje dôstojnosť, primárne a neodškriepiteľné práva ľudskej bytosti na každom stupni jej existencie, zdôrazňuje nutnosť chrániť a rešpektovať ľudský život.

Ochrana ľudského života nie je len prejavom náboženskej viery, ale je postojom všetkých ľudí, ktorí bojujú za práva a za dôstojnosť ľudskej osoby. Potrat je prejavom nezodpovednosti, je prejavom bolestnej rany, ktorá je zasadená spoločnosti ako aj jej kultúre zo strany tých, ktorí ju majú budovať a chrániť. Zástancovia potratu sa zvyknú odvolávať na argument, že je na každej žene ako sa rozhodne, či pre materstvo alebo vraždu. Potrat predstavuje nielen atak, ktorý je zameraný na nevinnú bezbrannú bytosť, ale aj na skutočné povolanie ženy (Vojtek, 2004). Morálna závažnosť potratu sa ukazuje v celej pravde ak uznáme, že potrat je vražda, najmä vďaka osobitným okolnostiam, ktoré ju definujú. Zavraždená ľudská bytosť, ktorá stojí na prahu života je najnevinnejšia,

nemôže sa brániť, je bezbranná, odkázaná na starostlivosť matky, ktorá ju nosí v lone (Ján Pavol II., 1995). Potrat hľodá a rozkladá manželskú lásku, je pomníkom rodičovského sebeckta, sebalásky a pohodlnosti (Forgan,1991).

2.4 Zdravé vzťahy - zdravé manželstvo

Pápežská encyklika Pia XI. *Quadragesimo anno* venovala osobitú pozornosť pojmu sociálna spravodlivosť, a práve preto sa tento dokument aj nazýva encyklikou sociálnej spravodlivosti. Sociálna spravodlivosť je čnosť, ktorá viaže nielen jednotlivcov, ale zodpovedných predstaviteľov zveľaďovať spoločné dobro, ako materiálne, tak aj duchovné.

Pôvodca previnenia proti spravodlivosti a pravde má povinnosť nápravy a to aj v prípade, ak mu bolo odpustené. Ak nie je možné napraviť krivdu verejne, je potrebné napraviť ju aspoň tajne. Ak nemožno ukrivdeného odškodniť nepriamo, je potrebné v mene lásky vykonať morálne zadosťučinenie. Tieto povinnosti sa vzťahujú aj na prešľapy, ktoré sme vykonali proti dobrému menu svojho bližneho. Morálne a niekedy aj materiálne odškodnenie sa hodnotí podľa veľkosti napáchanej škody a je viazané vo svedomí. Čnosť solidarity svojím rozmerom presahuje materiálne dobro. Tým, že Cirkev šírila duchovné dobro podporila aj rozvoj častých dobier, ktorým otvárala nové cesty. V priebehu storočí sa teda potvrdili Pánove slová : „ Hľadajte teda najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť a toto všetko dostanete navyše“ (Mt, 6,33). Solidarita predstavuje čnosť, ktorá je uskutočnením účasti na hmotných, ale ešte viac na duchovných dobrách (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999). Tak ako úspech jednotlivých osôb, aj úspech ľudských spoločenstiev v rozhodujúcej miere závisí od situácie manželstva a rodiny. Šťastná situácia manželského a rodinného spoločenstva je úzko prepojená so záchranou osoby a ľudskej spoločnosti. V dnešnej dobe je veľmi dôležité chrániť a neustále zdôrazňovať prirodzenú dôstojnosť a posvätnosť manželského zväzku. Rodina je vo svojej prirodzenej podstate pôvodným spoločenským jadrom a spoločenstvom, v nej sa uskutočňuje prvý a najpodstatnejší spôsob spolužitia, je zameraná na cieľ človeka, manželskú dvojicu, ktorá je skontaktovaná v manželstve. Manželstvo má dvojaký cieľ: zahŕňa v sebe dobro manželov, ktoré sa prejavuje vo vzájomnom sebadarovaní. V tomto sebadarovaní sa manželia usilujú vytvoriť spoločenstvo osôb, ktoré sa vzájomne zdokonaľujú, spolupracujú s Bohom pri odovzdávaní života a výchove nových ľudských bytostí. Tieto dva významy musia zostať neoddeliteľné, inak by sa narušil duchovný život manželov a dobro manželstva a budúcnosť rodiny by bola vystavená nebezpečenstvu. Manželská láska je

oživením všetkých vzťahov medzi mužom a ženou v rodinnej oblasti, vo svojej povahe je zameraná na plodenie a výchovu potomstva. Úlohou spoločnosti je chrániť a uľahčovať manželskú lásku, podporovať jej vnútornú dynamiku, ktorá sa rozvíja na rodičovskú lásku a na život v rodine (Vojtek, 2004).

3 MANŽELSTVO V SLUŽBE SPOLOČNOSTI

Rodina je už od nepamäti základom ľudskej spoločnosti, v nej sa odovzdáva ľudský život, rodia sa deti, ktoré sú plodom lásky muža a ženy. Dieťa je záväzkom na celý život, a preto je veľmi dôležité, aby bol vzťah rodičov postavený na pevných základoch. Manželský zväzok, na rozdiel od voľného spolužitia, poskytuje rodine istotu a trvácnosť, povinnosť voči svojmu partnerovi zotrvať vo vzťahu v dobrom aj v zlom. Rodina by mala byť zmyslom ľudského života a zastávať poprednú priečku v hierarchii hodnôt. Cieľom rodiny je predovšetkým reprodukcia ľudského pokolenia. Muž a žena majú rovnakú dôstojnosť a obaja sú viazaný rovnakou zodpovednosťou vychovávať svoje deti. Žena z lásky k svojmu mužovi daruje dieťa, ktoré spoločne vychovávajú. Rodičia vychovávajú svoje dieťa tak, aby sa plne mohlo začleniť do spoločnosti, vstúpajú mu morálne zásady. Výchova dieťaťa je dôležitou úlohou oboch rodičov, matka aj otec sa týmto spôsobom podieľajú na formovaní budúcej generácie spoločnosti. Ak rodičia pristupujú k svojej úlohe zodpovedne, preukazujú veľkú službu spoločnosti.

3.1 Manželstvo ako základ rodiny

Manželstvo zvyčajne vzniká na základe lásky dvoch ľudí, vzájomná láska je najpodstatnejším predpokladom pre vytvorenie úspešného rodinného zväzku. Láska v manželstve však v žiadnom prípade nemôže byť láskou vlastníckou, láska je buď opätovaná alebo nie, nemôžeme si ju vynucovať. Rodina spleťou vzájomných vzťahov príslušníkov. Rodina vzniká uzavretím manželstva medzi jedným mužom a jednou ženou. V dnešnej civilizovanej spoločnosti sa vyvíja manželský vzťah smerom k rovnoprávnosti pohlaví. Rovnoprávnosť medzi mužom a ženou v rodine je ideálom a tento ideál by mal byť centrom úsilia každého manželstva. Vzťahy medzi rodičmi a deťmi tvoria osobitnú vrstvu rodinných vzťahov. Láska rodičov k deťom nemá byť prikazovaná, svoje deti splodili z lásky. Vo vzťahoch detí k rodičom platí štvrté prikázanie Dekalógu: „Cti Otca svojho a matku svoju!“ deti by sa mali postarať o svojich rodičov, ak ich rodičia túto starostlivosť potrebujú (Vajda, 2001). Rodina je prvou a základnou štruktúrou spoločnosti, v jej lone sa človeku dostávajú prvé a určujúce poznatky o pravde a dobre. Človek sa v rodine učí milovať a byť milovaným. Rodina je založená na sviatostnom manželstve, v ktorom vzájomné darovanie sa muža a ženy vytvára životné prostredie. Rodina ako svätyňa života je skutočne svätou. Rodina je miestom, v ktorom môže byť prijatý Boží

dar- dieťa (Ján Pavol II., In Sociálne encykliky, 1997, s. 625). Rodina je prvotnou bunkou spoločenského života, je prirodzeným spoločenstvom, v ktorom sa muž a žena navzájom darujú jeden druhému. Vzťahy v rodine tvoria základy slobody, bezpečia a jednoty v rámci spoločnosti. V rodine si človek už od detstva môže osvojiť morálne hodnoty, naučiť sa cítiť si Boha a správne si užívať slobodu. V rodinnom spoločenstve sa človek učí starať sa o mladších i starších, o chorých, či už telesne alebo mentálne postihnutých. Rodinu je nutné podporovať a chrániť primeranými sociálnymi opatreniami. V prípade, ak rodina nie je schopná plniť si svoje úlohy je povinnosťou sociálnych inštitúcií pomáhať a podporovať rodinné spoločenstvo (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999). Rodina je podľa Pedagogickej encyklopédie Slovenska (1985, s.192) „základná skupina ľudí, ktorá vzniká na základe monogamného manželstva a najbližších príbuzenských vzťahov. Tvoria ju rodičia- manželia, deti- súrodenci, prípadne starí rodičia. Monogamné manželstvo, ako základ rodiny, vzniklo zo skupinového a párového manželstva pri zániku prvotnopospolnej spoločnosti.“ Rodina predstavuje pre človeka od narodenia až po smrť záchranný článok. Zdravá rodina je významným sociálnym orgánom spoločnosti a výrazne vplýva na sociálne istoty ako aj zdravie jednotlivca v celej spoločnosti. Výchovou v rodine sa cieľavedome prenáša celé kultúrne dedičstvo nasledujúcim generáciám. Rodina je teda základnou jednotkou ľudskej spoločnosti, je prvým a zároveň najstarším ľudským zväzkom. Najobvyklejší model rodiny predstavuje otec, matka a deti (Meszárošová, In Michalov, 1995, s. 66). Jandourek (2001, s.206) definuje rodinu ako „formu dlhodobého solidárneho spolužitia osôb spojených príbuzenskými vzťahmi, ktorá zahŕňa rodičov a deti.“ Rodina je základným spoločenstvom, človek sa do neho rodí, vyrastá a rozvíja sa. Rodina by mala pre človeka predstavovať intímne miesto, domov, miesto, kde každý člen rodiny môže nájsť zázemie, istotu, silu a lásku. Rodina predstavuje najprirodzenejšiu formu spolužitia, vytvára vhodné prostredie pre formovanie prosociálnej osobnosti a to najmä vtedy, ak rodina skutočne predstavuje lásku, domov, keď umožňuje jednotlivým členom rozvíjať svoju dôstojnosť, sebaúctu ako aj rešpektovanie iných. Rodina podporuje prirodzené ľudské princípy a zásady, umožňuje človeku prisvojiť si primerané spoločenské správanie (Lomnický, In Ďurkovič, 1999, s.143-144).

3.2 Význam a poslanie rodiny

História ľudstva len potvrdzuje, že nejestvuje optimálnejšie prostredie na výchovu dieťaťa, ako je rodina. Dieťa je predurčené k tomu, aby milovalo a bolo milovaným, aby objavovalo a bolo objavované. Rodina má aj v súčasnej dobe významné poslanie a jej súčasťou je zachovávanie a rozvíjanie mravných princípov, ktoré podporujú úctu k životu, dôstojnosť človeka. Keby v rodine nefungovali tieto princípy, nejestvovala by ani solidarita, ani vzájomná pomoc a to by mohlo viesť k zániku rodiny. Aj keď rodina ako inštitúcia prechádza v čase vývojom, stále je najstabilnejším útvarom v spoločnosti, ktorý napĺňa nielen potreby detí, ale aj potreby rodičov, pretože lásku a radosť prinášajú všetci členovia rodiny.

V súčasnosti sa stretávame aj s vyjadreniami, že rodičia by aj chceli mať deti, ale uvedomujú si povinnosti, ktoré by ich viazali a riziko sebaobetovania by pocítovali ako niečo, čo narúša ich štýl života. Práve preto je dôležité, aby človek svojím úsilím smeroval k jeho vnútornému rozhodnutiu tomuto zlu odolávať. Človek sa má naučiť rozhodovať, čo zohráva v jeho živote väčšiu dôležitosť a teda, čo je pre jeho život podstatnejšie, čo je zmyslom nášho života a na základe toho sa rozhodnúť pre dobro. Rozhodnutie človeka vychádza z jeho podstaty a z vedomia svojej hodnoty. Pocit hodnoty nie je len dôvera, ktorú prejavuje sebe samému a svetu, ale objavenie vlastnej jedinečnosti a neopakovateľnosti. Tento pocit sa získava v procese výchovy, ktorá by nemala len sprostredkovať vedomosti a kultivovať človeka, ale hlavne formovať mravné vedomie mladého človeka.

Rodinné spoločenstvo je postavené na princípoch spolupráce všetkých členov rodiny, pričom každý má dostatočný priestor pre svoju vlastnú autonómiu. Tak ako v každom spoločenstve, tak aj v rodine je dôležité dbať na kvalitu vzájomných vzťahov. Záujem o ostatných členov rodiny je založený na úcte voči rodine. Úcta a oddanosť vo vzťahu rodičov a detí má svoj osobitý rozmer je dôležité, aby si deti ctili svojich rodičov, pretože iba tak sa môžu naučiť, že podstatné nie je uspokojovanie vlastných potrieb, ale záujem o druhých. Deti sú odrazom doby, v ktorej vyrastajú, a preto to čo do nich vložíme od nich môžeme aj očakávať (Podmanický, In Šarkan, Csontos, 2008, s.41-44).

V rodine sa zabezpečuje reprodukcia spoločnosti, prichádzajú v nej na svet noví členovia spoločnosti. Hoci priviesť na svet dieťa sa dá aj mimo rodinného spoločenstva, často sa stáva, že výchova a socializácia dieťaťa mimo rodiny spôsobuje individuálne ako aj spoločenské problémy. Spoločnosť sa teda snaží motivovať hlavne mladých ľudí, aby si

zakladali vlastné rodiny a v nich vychovávali svoje potomstvo. Rodina poskytuje socializáciu svojim členom a to hlavne v detstve a mladosti, sprostredkúva jej členom prenos kultúry z jednej generácie na druhú. V rodine sa dostáva jej členom starostlivosť, ochrana a citová opora. Netýka sa to len detí, ale všetkých členov rodiny a to najmä pri zložitom riešení ich životných problémov, počas choroby, či v starobe. Dieťa sa svojím narodením začleňuje do spoločnosti, získava množstvo sociálnych rolí, ktoré si v rodine postupne osvojuje (Sopóci, 2000). Poslaním rodiny je najmä výchova detí. Rodičia učia deti slovne ako aj príkladmi, každodennými kontaktmi, prejavovaním úcty k druhým ľuďom, v zmysle pre spravodlivosť, v láskavom prijímaní druhých ľudí, svojou solidaritou. Rodičia napomáhajú rastu viery svojich detí a naplňajú tak povolanie, ktoré im určil Boh. Solidarita medzi rodinami sa prejavuje aj prevzatím starostlivosti o deti, ktoré žijú v ťažkých sociálnych podmienkach alebo o ne vlastní rodičia nejavia záujem. Iba pravá rodičovská láska dokáže prijať deti, ktoré pochádzajú z inej rodiny za vlastné a dať im všetko to, čo potrebujú k svojmu plnému rozvoju a životu (Ján Pavol II., 1995).

3.3 Niektoré práva a povinnosti rodičov a detí

Medzi základné rodičovské práva a povinnosti patrí najmä nepretržitá starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu ako aj všestranný vývoj dieťaťa, zastupovanie a správa jeho majetku. Tieto povinnosti majú obaja manželia a ich cieľom je chrániť záujmy maloletého dieťaťa. Rodičia majú vo výchove svojho dieťaťa rozhodujúcu úlohu a svoje dieťa môžu vychovávať podľa svojho vlastného náboženského či filozofického presvedčenia. Rodičia pri výchove svojho dieťaťa môžu použiť primerané výchovné prostriedky, avšak nemôžu nimi ohroziť zdravie, dôstojnosť, psychický, fyzický a emocionálny vývoj svojho dieťaťa. V prípade právnych úkonov plnia rodičia funkciu zákonného zástupcu dieťaťa. Pri správe majetku maloletého dieťaťa treba postupovať s náležitou starostlivosťou, výnosy z tohto majetku môžu rodičia použiť pri zabezpečovaní potrieb dieťaťa a v primeranej miere aj na uspokojovanie potrieb celej rodiny. Ak rodič svoje rodičovské práva a povinnosti zneužíva napríklad týraním či zneužívaním dieťaťa, zanedbávaním starostlivosti o dieťa, súd ho môže pozbaviť rodičovských práv.

Dieťa nesie spoločné priezvisko rodičov alebo priezvisko jedného z nich, ak sa rodičia nezhodnú na priezvisku svojho dieťaťa, meno určí súd. Priezvisko dieťaťa sa nemôže dodatočne meniť, možno ho však zmeniť, keď sa dieťa stane plnoleté (Zákon o rodine, č. 36/2005).

Povinnosťou rodičov je najmä mravná a duchovná výchova, rodičia sú zodpovední za výchovu svojich detí, rodičia majú začať s výchovou detí k viere už v ich najútlejšom veku. V čase detstva sa úcta a láska rodičov prejavuje predovšetkým v starostlivosti a pozornosti, v čase dospievania vedie tá istá úcta a oddanosť k tomu, aby ich vychovávali k správne mu používaniu vlastného rozumu a vlastnej slobody (Katechizmus Katolíckej Cirkvi, 1999).

Dieťa je primerane svojmu veku spojeným s rozumovou vyspelosťou schopné vyjadrovať svoj názor. Má právo tento svoj názor prezentovať slobodne a vo všetkých situáciách, ktoré sa ho bytostne dotýkajú. Dieťa je povinné rešpektovať svojich rodičov a prejavovať im patričnú úctu. Ďalšími povinnosťami dieťaťa je spolupráca s rodičmi v záujme svojej vlastnej starostlivosti a výchovy, medzi ktoré patrí plnenie si svojich školských povinností. Dieťa sa má vyvarovať takému spôsobu života, ktorý by ho mohol ohrozovať či už duševne alebo telesne (Zákon o rodine, č. 36/2005).

V Katechizme Katolíckej cirkvi (1999) sa uvádza povinnosť detí, úcta k rodičom, kým žije dieťa s rodičmi, má poslúchnuť na každú ich žiadosť odôvodnenú svojím vlastným dobrom alebo dobrom celej rodiny. Úcta k rodičom prispieva k súladu celého rodinného života, týka sa aj vzťahov medzi bratmi a sestrami. Poslušnosť voči rodičom voči rodičom prestáva osamostatnením sa, ale úctu treba prejavovať vždy. Deti, ktoré dospeli majú zodpovednosť voči rodičom. Podľa svojich možností im majú poskytovať hmotnú a morálnu pomoc v starobe, chorobe, v stave opustenosti a núdze.

3.4 Manželské a materské povolanie ženy

Podstatným prvkom materstva je to, že sa vzťahuje na osobu. Je jedinečným a neopakovateľným vzťahom medzi matkou a dieťaťom, vzťahom matky k dieťaťu a dieťaťa k matke. Hoci je žena matkou viacerých detí, vzťah ku každému dieťaťu je charakterizovaný materstvom v jeho samej podstate. Každé dieťa sa rodí jedinečným a neopakovateľným spôsobom, ktorý je jedinečným aj pre matku. Matka zahŕňa každé dieťa svojou materskou láskou, v ktorej spočíva výchova a dozrievanie dieťaťa (Ján Pavol II., 1988). Puto, ktoré spája matku a dieťa je nielen prirodzené, ale aj duchovné a posvätné, vďaka tejto skutočnosti je možné lepšie pochopiť vzájomný vplyv matky a dieťaťa. Matka ako vychovávateľka rodiny napĺňa fungovanie rodiny predovšetkým láskou a vrúcny m citom. Matka môže seba a svojich blízkych priviesť k miernosti, ktorá dáva rodine rovnováhu pri používaní stvorených dobier (Lyko, 2007).

Žena má rovnakú dôstojnosť ako aj muž a je viazaná rovnakou zodpovednosťou ako muž. Muž a žena sú si teda rovní a vďaka tejto rovnosti sa môžu jeden druhému osobitne seba darovať a zároveň sa darovať aj svojim deťom. Keďže muž a žena majú rovnakú dôstojnosť a zodpovednosť oprávňuje to prístup ženy k verejným úlohám. Povznesenie ženy si vyžaduje, aby bola v spoločnosti jasne uznaná hodnota jej materskej a rodinnej úlohy. Spoločnosť by mala uznať ženám, tak ako aj mužom právo zúčastnenia sa rozličných verejných úloh. Spoločnosť by mala byť usporiadaná tak, aby matka a manželka nebola nútená pracovať mimo domácnosti, ale aby rodina mohla žiť dôstojným spôsobom aj vtedy, keď sa matka bude venovať svojej rodine (Ján Pavol II., 1993). Vzájomné sebadarovanie sa manželov sa otvára k počatiu nového života, nového človeka, ktorý je obrazom a podobou svojich rodičov. Materstvo už od začiatku v sebe nesie otvorenie sa novému životu, ktorý sa stáva úlohou prislúchajúcou žene. Pretože keď žena počne a narodí sa jej dieťa, nájde samu seba v tomto sebadarovaní. Rodičovstvo je spoločné obojmu manželom. Žena, ktorá je vedená láskou k mužovi mu porodí dieťa. Aj keď sú muž a žena rodičmi dieťaťa, predsa má žena väčšiu úlohu a to najmä v prvých rokoch života dieťaťa. Materská starostlivosť má dôležitý význam pri formovaní novej ľudskej osobnosti (Ján Pavol II., 1991).

Ján Pavol II. vo svojej encyklike *Evangelium vitae* (1995) tvrdí, že „matka prijíma a nosí v sebe druhého človeka, dovoľuje mu rásť a robí mu miesto vo svojom vnútri, rešpektujúco ho vo svojej odlišnosti. Vďaka tomu žena chápe a učí iných, že ľudské vzťahy sú autentické, keď sa otvárajú prijatiu druhej osoby, ktorú akceptujeme a milujeme vzhľadom na dôstojnosť, ktorú má zo samotnej skutočnosti, že je osobou, a nie z iných činiteľov, ako napríklad užitočnosť, sila, inteligencia, krása, zdravie. To je najdôležitejšie prispievanie, aké Cirkev očakáva od žien.“

Matka ako vzor je podporou citového kontaktu s dieťaťom, predstavuje preňho bezprostredný pocit blízkosti a lásky, porozumenie, chráni dieťa pred vonkajším svetom. Dieťa vníma túto hĺbku citu a pravdivosť vzťahu a ten ho môže alebo nemusí uspokojovať. Medzi matkou a dieťaťom vznikajú citové väzby, ktoré sa stávajú vzorom budúceho citového vzťahu. Je dôležité, aby matka ako vzor vedela svoje dieťa správne ovplyvniť, že neskôr ju dokáže dieťa akceptovať aj ako vzor vo vzťahoch k iným ľuďom. Matka je pre dieťa prvým človekom, ktoré sa snaží napodobňovať a preberá od nej formy správania, s ktorými sa neskôr stotožňuje. Dieťa svoju matku napodobňuje mimovoľným spontánnym spôsobom na základe svojho citového vzťahu k matke, čím je tento vzťah silnejší, tým bezprostrednejšie dieťa preberá a napodobňuje sociálne hodnoty (Bujnová, 2005).

3.5 Manžel a otec v nezastupiteľnej úlohe

Láska muža k svojej manželke ako aj k svojim deťom je pre muža cestou k pochopeniu a uskutočneniu svojho otcovstva. Každá jeho myšlienka, slovo, gesto ako aj celkové konanie je zamerané pre dobro jeho rodiny. Muž vedie svoju manželku ako aj deti k mravným činom, učí ich konať podľa svedomia, aby zachovávali Boží zákon. Charakter muža sa odráža od hodnôt, ktoré vyznáva, jedným z jeho predpokladov je rešpektovanie rovnakej dôstojnosti ženy. Boh pozýva muža, aby sa stal morálnou autoritou pre členov svojej rodiny. Muž vo svojej miernosti a svojim charakterom ukazuje novosť a pravosť cesty evanjelia. Charakter otca rodiny nielenže dáva črty tejto rodine, ale aj medziľudským vzťahom, ktoré sa skôr či neskôr budú vytvárať (Lyko, 2007).

Muž je v rámci jednoty manželského a rodinného spoločenstva povolaný k tomu, aby svoju úlohu a dar otca dokonale naplnil vo svojom živote. Manželská láska si vyžaduje, aby muž rešpektoval rovnakú dôstojnosť svojej manželky. Láska k svojej manželke a deťom je pre muža cestou k pochopeniu a uskutočňovaniu svojho otcovstva. Otec rodiny je povolaný, aby zabezpečoval harmonické spolužitie členov rodiny. Túto svoju úlohu si splní, ak bude mať na zreteli, že je spoluzodpovedný za počatý život pod manželkiným srdcom a vo zvýšenej miere sa bude spolupodieľať na výchove svojich detí. A touto svojou výchovou bude povznášať rodinu, aby bola súdržnejšia a pevnejšia, a tak môže vydávať svedectvo kresťanského života. Privedie svoje deti k živému stretnutiu s Kristom a s Cirkvou (Ján Pavol II., 1993).

Otec je pre dieťa vzorom, ktorý je nositeľom takých hodnôt a noriem akými sú sila, sebedomia, rozhodnosť a autorita. Sprostredkúva dieťaťu spoločenské hodnoty, radí mu v životných situáciách a vyžaduje od dieťaťa, aby tieto hodnoty aj dodržiavalo a podľa nich sa aj správalo. Kľúčovú úlohu v roli otca zohráva rozvoj schopností dieťaťa, ktoré sú potrebné na vybudovanie zdravých medziľudských vzťahov. Dieťa vníma otca ako vzor nielen v tom ako sa správa, ale aj ako spolupracuje s matkou pri výchove. Otec predstavuje pre syna vzor vlastného správania. Predpokladom akceptácie otca synom je vzťah, ktorý je založený predovšetkým na sympatii, lojálnosti. Taktiež je veľmi dôležité, aby prevažovala odmena nad trestom ako motivačná funkcia výchovy. Pre dcéru predstavuje otec akéhosi ochrancu a stáva sa vzorom pri výbere budúceho životného partnera. Ak dcéra pociťuje pri spolužití s otcom pocit uspokojenia. Súčasťou budúceho postoja dcéry k mužom je hlavne pozitívne spolužitie s otcom a pocit, že je ním prijímaná (Bujnová, 2005).

DISKUSIA

Každý človek má vlastné hodnoty, ideály a túžby, ktoré ho sprevádzajú na ceste života. Je veľmi dôležité, aby sme vedeli, ktorá cesta je pre nás tá správna a akým smerom sa bude uberať náš život. Manželstvo a rodina predstavujú základné piliere ľudského bytia, stávajú sa zmyslom života, jeho naplnením a poslaním. Manželský zväzok je vzťah dvoch ľudí, ktorý vzniká manželskou zmluvou, neodvolateľným súhlasom oboch manželov (Gaudium et spes, 1969). Skôr než sa dvaja ľudia rozhodnú, povedať si svoje „áno“, mali by tento svoj krok veľmi dobre zvážiť. Manželský sľub je platný až do smrti jedného z manželov, teda je to sľub na celý život. Toto dôležité rozhodnutie je záväzné, a preto je veľmi potrebné, aby sa muž a žena predtým, než vstúpia do manželstva dobre poznali. Na začiatku každého vzťahu existuje sympatia alebo preskočí nejaká tá iskra, ktorá prerastie do zaľúbenia. Práve vo chvíľach, keď máme založené ružové okuliare, sa nám môže zdať všetko až príliš ideálne, krásne a niektoré partnerove zlozvyky sa nám javia ako milé a rozkošné. V budúcnosti však práve tieto partnerove nedostatky môžu byť dôvodom častých hádok. Partner by si nemal namýšľať, že dokáže druhého zmeniť, človeka treba prijať takého, aký vo svojej podstate je a milovať ho so všetkým, čo k nemu patrí. Myslím si, že vzťah ľudí, ktorí sú odhodlaní uzavrieť sviatosť manželstva, by mal byť založený na pevných základoch a byť vyzretý, nie iba krátkou známosťou. Partneri by mali mať rovnaké predstavy o budúcnosti, ich vzťah by nemal byť len prejavom vzájomnej fyzickej príťažlivosti, ktorá je určite tiež vo vzťahu potrebná. Pred vstupom do manželského zväzku je dôležité, aby sa budúci manželia zhodli vo svojich predstavách o spolunažívaní, vo vzťahu by nemala chýbať dôvera, komunikácia, tolerancia, ochota obetovať sa, vedieť ustúpiť vlastným požiadavkám a dokázať pristúpiť na kompromis. Len takýto vzťah je podľa mňa postavený na pevných základoch, ktoré dokážu odolať nástrahám, problémom a pokušeniam, ktoré nám život prináša.

Podľa Kompendia sociálnej náuky Cirkvi (2008) jednou z charakteristických črt manželskej lásky je vernosť. V každom vzťahu je veľmi potrebná dôvera, vďaka ktorej sa dokážeme otvoriť jeden druhému. Aby sa človek dokázal úplne oddať svojmu partnerovi a cítil istotu a bezpečie vo vzťahu, potrebuje cítiť, že sa na svojho partnera môže vo všetkom spoľahnúť. V dnešnom svete, ktorý je plný neistoty sa ľudia stávajú nedôverčivými, je potrebné aby sme cítili istotu aspoň doma, v kruhu najbližších. Ak vzťahu chýba vzájomná komunikácia, manželia nedokážu spoločným úsilím riešiť krízy

a konflikty, ktoré čas od času nastanú v každom vzťahu, môže to viesť k naštreniu vzťahov medzi manželmi. Nedostatočné riešenie alebo odsúvanie problémov môže viesť k odcudzeniu manželov. Nemožno sa preto čudovať, že partner začne hľadať útechu a porozumenie u niekoho tretieho. Nevera je veľkým sklamaním, podkopáva všetku dôveru a stabilitu, na ktorej stojí manželský zväzok. Je veľmi dôležité, aby si partneri vedeli nájsť na seba čas, hlavne nedeľa je vhodným dňom, kedy sa má človek venovať sebe a svojej rodine. K nevere môže viesť partnera aj stereotypnosť vo vzťahu, najmä u manželských párov, ktoré sú zosobášené už dlhšiu dobu. Manželia by si aj po rokoch manželstva mali prejavovať nežnosť, či už je to bozk na rozlúčku, nežné pohladenie, vzájomné prechádzky držiac sa za ruku, kedy majú manželia možnosť porozprávať sa uvoľnene, nemysliac na ťažkosti v práci, stres a podobne.

Ďalšou črtou manželskej lásky je plodnosť. Realizovaním manželského spoločenstva, vzájomnou manželskou láskou a sebadarovaním sa, sú manželia otvorení pre prijatie nového života. Manželia by sa nemali brániť splodeniu dieťaťa, veď hlavným cieľom manželstva je predovšetkým darovanie života a výchova potomstva. Dieťa je predsa stelesnením manželskej lásky, je najkrajším darom, ktorí si manželia môžu vzájomne darovať. Je veľmi dôležité, aby manželia dokázali prirodzene plánovať rodičovstvo. Treba brať na zreteľ, koľko detí sú schopní manželia vychovať. Prirodzené plánovanie rodičovstva spočíva v sledovaní menštruačného cyklu ženy. Ak sa manželský pár rozhodne mať vlastné dieťa, môže mať pohlavný styk práve v čase, keď s najväčšou pravdepodobnosťou dôjde k počatiu dieťaťa. Keď však rodičia nechcú počať dieťa, prejavujú si manželskú lásku počas neplodných dní manželky. Prirodzeným plánovaním rodičovstva, manželia nijako nezasahujú do ľudského tela, nenarúšajú jeho rovnováhu škodlivými liekmi či prostriedkami (Manželská láska a dar života). Charakterom manželskej lásky je predovšetkým jej spojivý a zároveň plodivý aspekt. Je veľmi dôležité, aby manželia nezabúdali na túto skutočnosť, pretože len v úplnom darovaní si dokážu byť skutočne naplno prejavovať vzájomnú lásku, ktorú k sebe pociťujú. Inštrukcia *Dignitatis personae* (2008) poukazuje na to, že už od okamihu počatia je potrebné rešpektovať ľudský život a práva ľudskej bytosti, predovšetkým jej právo na život. Je veľmi smutné, ak sa vlastná matka rozhodne, že nechce prijať krásny dar, svoje dieťa. Pre niekoho znamená potrat vražda, niekomu zase vyhovuje možnosť, či si dieťa nechá, alebo sa rozhodne ísť na interrupciu. Ja osobne by som nedokázala zabiť vlastné dieťa, kúsok zo mňa, plod ktorý vo mne rastie a vyvíja sa. Veď predsa existujú aj iné možnosti, matka môže svoje dieťa vynosiť a porodiť, dať šancu nevinnému, bezbrannému dieťaťku na život. Ak sa matka

rozhodne, že dieťa nechce vychovávať, má predsa možnosti, po pôrode môže dieťa umiestniť do hniezda záchrany, poskytnúť dieťa na adopciu párom, ktoré nemajú to šťastie, aby sa mohli stať rodičmi vlastných detí. Človek však nikdy nemôže vedieť, čo sa odohráva v ženskej mysli, keď sa rozhodne pre taký drastický čin. Žena môže pociťovať nátlak zo strany svojho okolia, možnože sa nachádza v nepriaznivej finančnej situácii a nedokázala by svoje dieťa vychovávať na primeranej úrovni. Možnože sa žena dozvedela, že jej dieťaťko sa narodí postihnuté alebo sa mohla stať obeťou násillia a pomyslenie na to, že čaká dieťa, jej môže neustále pripomínať tie hrozné chvíle, zneuctenia, ktoré zažila. Taktiež sa žena môže rozhodnúť pre potrat, pretože ju k tomu donúti manžel či partner. Ďalším dôvodom môže byť strach, partner sa jej môže vyhrážať, že ju opustí, ak si dieťa nechá, že on ešte nie je pripravený stať sa otcom. Ak je manželstvo založené na skutočnej láske, prijme dieťa, aj keď možnože manželov prekvapí, že sa onedlho stanú rodičmi. Myslím si, že žena, ktorá žije v zdravom vzťahu a cíti zo strany svojho partnera pochopenie, oporu a lásku, nikdy nepomýšľa, že by sa vzdala svojho dieťaťa. Rozhodnutie dieťa donosiť a priviesť na svet si však vyžaduje veľkú dávku trpezlivosti, obety, ale predovšetkým morálnej zodpovednosti. Od samotných rodičov závisí, akého človeka vychovajú, aké morálne zásady mu svojou výchovou vštepiu. Na výchovu dieťaťa vplýva však aj škola, priatelia, a rodičia by sa mali zaujímať o to, kde, s kým a ako trávi ich dieťa voľný čas. V dnešnej dobe je veľmi dôležité, aby si rodičia dokázali nájsť čas pre svoje dieťa, venovali sa mu, zaujímali sa oňho, pýtali sa ho, ako sa mu darí v škole, čo robil, kým oni boli v práci a podobne. Rodičovstvo však nie je len zodpovednosť, byť rodičom prináša manželom veľa radosti, šťastia. Pri detskom úsmeve rodič zabudne na starosti, ktoré ho trápia, znovunadobudne akoby detskú bezstarostnosť pri hraní sa so svojím dieťaťom, ktorá môže pôsobiť veľmi uvoľňujúco. Úloha vychovávať dieťa sa v prvých mesiacoch života stáva predovšetkým úlohou matky. Lenže dieťa je dieťaťom oboch rodičov, a preto by mal manžel pomáhať manželke pri starostlivosti o bábätko. Či už výmenou plienky, odbremením manželky na pár hodiniiek, aby si mohla oddýchnuť a nabráť nové sily, možnože prechádzkou s dieťaťom na čerstvom vzduchu alebo uspaním dieťaťa. Matka je pre dieťa útočiskom, vďaka vzťahu k nej sa dieťa učí sociálnym väzbám, stáva sa pre dieťa vzorom. Dieťa napodobňuje svoju matku a vďaka citovému vzťahu k nej preberá sociálne hodnoty. Otec predstavuje pre dieťa symbol rozvážnosti, sebavedomia a autority, určuje a vyžaduje od dieťaťa, aby dodržiavalo isté spoločenské normy. Je veľmi dôležité, akým dojmom pôsobí otec na svoje deti, pre syna sa

stáva vzorom vlastného správania a pre dcéru ochrancom a vzorom pri výbere budúceho partnera (Bujnová, 2005).

Ján Pavol II. vo svojej exhortácii *Familiaris consortio* (1993) opisuje aj tieto typy partnerského spolužitia: manželstvo na skúšku, voľná láska. V dnešnej dobe stráca manželská inštitúcia na atraktivite a to hlavne, čo sa mladých ľudí týka. V konzumnej spoločnosti sa často podceňuje manželský zväzok, veď každé piate manželstvo končí rozvodom. Mladí ľudia vravia, že nepotrebujú papier na to, aby mohli byť vo vzťahu šťastní. Lenže, keď zaľúbenosť pomínie k partnerovi nás potom už často nemusí nič viazať. Je to smutné, pretože potom vyrastajú deti v neúplnej rodine, chýba im jeden z rodičov, dokonca sa dieťa môže stať predmetom hádok partnerov o tom, kto ho bude vychovávať. Dieťa môže sa môže cítiť vinné, že je príčinou konfliktu medzi rodičmi. Rodič môže očierňovať svojho partnera a zhadzovať ho pred očami dieťaťa, čo môže zle vplývať na vzťah dieťaťa k druhému z rodičov.

Voľný zväzok nie je garanciou dlhotrvajúceho a kvalitného vzťahu, veď k partnerovi ma nič neviaže, pri prvom konflikte sa môžem zbaľiť a zo vzťahu vycúvať. Pri manželstve na skúšku partneri pripúšťajú možnosť, že neskôr, ak sa im vzťah osvedčí uzavrujú manželský zväzok. Odmietanie manželského zväzku môže byť prejavom nezrelosti partnerov, strachom, ktorý predstavuje myšlienka viazať sa na celý život. Realizovaním takýchto vzťahov partneri nedávajú dobrý príklad spoločnosti a nepriamo tým poukazujú, že svojho partnera nemilujú naplno, pretože ak by si boli svojou láskou istí, nič by im nebránilo, dokonca ani strach, uzavrieť sviatosť manželstva. V dnešnej dobe je veľmi dôležité poukazovať na to, že rodina má základ iba v manželskom zväzku, kde sa deťom dostáva lásky od oboch rodičov. Vzťah rodičov je kladným príkladom realizácie vlastného manželstva v budúcnosti detí.

Manželstvo a rodina sú spoločenstvá, ktoré prechádzali od nepamäti z generácie na generáciu, a preto by malo byť naším poslaním toto vzácne dedičstvo odovzdávať aj našim potomkom. Manželské a rodinné vzťahy sa prenášajú aj do vzťahov v spoločnosti. Je preto v jej záujme, aby v nej boli také vzťahy, medzi manželmi a členmi rodín, ktoré by prispievali k jej dobru a rozvoju.

ZÁVER

V závere by sme chceli spomenúť a objasniť, čo bolo cieľom tejto práce. Cieľom bolo predovšetkým podať dôležité informácie o manželstve ako sviatosti, ale zároveň i dôležitým prvkom v spoločnosti. Manželstvu je potrebné venovať stále väčšiu pozornosť práve z hľadiska závažnosti, nakoľko plní najdôležitejšiu úlohu pri vytváraní rodiny a následnej spokojnosti v nej prostredníctvom rodičov na deti. Ako prvé sme uviedli všeobecný pohľad na manželstvo, v ktorom je definovaný pojem manželstvo, ako zväzok muža a ženy, ktoré ustanovil Boh vlastnými zákonmi. Význam kladieme na čistotu manželstva a jeho sviatostné účinky a následné ciele. Tiež obsahuje potrebné informácie o sociálnom vplyve manželstva a rodiny na spoločnosť a spoločnosti na manželstvo a rodinu. Poukazujeme hlavne na nenormálne javy v rodinách, ktoré opisuje Ján Pavol II. vo svojej exhortácii *Familiaris consortio* (1993). Taktiež sa venujeme otvorenosti voči životu, ako aj plánovanému rodičovstvu a nedovoleným spôsobom regulovania pôrodnosti, ktoré nie sú v súlade s charakteristickou črtou manželskej lásky- plodivosťou. Ako záver druhej kapitoly hodnotíme zdravé vzťahy v zdravom manželstve.

Zmyslom tretej kapitoly je služba manželstva spoločnosti. Poukazujeme na dôležitosť manželského zväzku, ktoré je základom rodiny. Časť kapitoly venujeme významu a poslaniu rodiny. Zameriavame sa taktiež na niektoré práva a povinnosti rodičov a detí. V neposlednom rade sa zaoberáme manželským a materským povoláním ženy, ako aj poslaním manžela a otca v nezastupiteľnej úlohe v rodine.

Ako tvrdí Hans Jellouschek, v minulosti prispievali k stabilite trvalých partnerských vzťahov významnou mierou spoločenské a ekonomické tlaky a pravidlá. Dnes tieto vnútorné pravidlá stále viac strácajú na dôležitosti a význame. Hovorí o tom, že ešte nikdy nebrali ľudia partnerskú lásku tak vážne ako dnes, a potreba stabilného vzťahu snáď ešte nikdy nebola taká silná ako je dnes. Ľudia majú hlbokú potrebu slobody, ale ešte hlbšia je ich potreba väzby – potreba byť súčasťou vzťahu. Práve preto si myslíme, že túto potrebu je nevyhnutné upevňovať práve sviatostným manželským zväzkom, ktorý zdôrazňuje klady ako otvorenosť voči životu, manželské a materské povolanie ženy ako aj manžela a otca v nezastupiteľnej úlohe.

Obsah tejto práce je sformulovaný tak, aby poskytol všetky základné informácie o manželstve a jeho dôležitosti. Veríme, že práca bude osožná.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

- BUJNOVÁ, E. 2005. *Príprava na rodinný život v rodinnom a školskom prostredí*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Pedagogická fakulta. 2005. 138 s.. ISBN 80-8050-891-7.
- CSONTOS, L. 2006. Predhovor. In CSONTOS, L. (ed.). *Rodina v súčasnom svete, II. ročník, Čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje: Zborník z vedeckej konferencie 24. novembra 2006*. Bratislava: Dobrá kniha, 2006. ISBN 80-7141-550-2, s. 7 – 8.
- DAČOK, J. 2008. *Vatikán ku dôstojnosti ľudskej osoby* [online]. 2008, [cit. 2010.03.25] Dostupné na internete: <<http://www.magnificat.sk/htm02/vatlud.htm>>.
- DANEK, J. 1999. Výchova charakteru v rodine. In *Rodina na prelome tisícročí- subjekt kultúry, kresťanských a všeľudských hodnôt: Medzinárodná vedecká konferencia 23.- 24. novembra 1999*. Trnava: Hnutie kresťanských rodín na Slovensku, 1999. ISBN 80-968191-3-5, s. 56.
- DRUHÝ Vatikánsky koncil. 1969. *Gaudium et spes*. [online]. 2010, [cit. 2010.02.20] Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/?cid=1118410965>>.
- ĎURICA, J. 2008. *Manželstvo a rodina v Biblii*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 187 s. ISBN 978-80-7141-616-6.
- ELLIOTT, P. 1998. Katolícka cirkev a sexuálna výchova. In *Katolícka cirkev a sexuálna výchova: zborník prednášok Pápežskej rady pre rodinu*. Bratislava: Serafin, 1998. ISBN 80-85310-98-8.
- FILO, V. 2001. *Manželstvo*. Bratislava: KSCM, 2001. 96 s.
- FORGAN, V. I. 1991. *O osobitnom povolaní O manželstve*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1991. 60 s. ISBN 80-85198-19-3.
- GERKA, M. 2007. *Sociálna služba v Cirkvi Sol' zeme*. Prešov: Prešovská univerzita, 2007. 260 s. ISBN 978-80-8068-639-0.
- GÜNTHÖR, A. 1996. *Morálna teológia III/a diel: Špeciálna morálna teológia*. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1996. 340 s. ISBN 80-7162-169-2.
- HLINKA, A. 1996. *Ozvena slova I, druhá časť*. Bratislava: Vydavateľstvo Don Bosco, 1996. 671 s. 3. Vydanie. ISBN 80-85405-42-3.
- HÖFFNER, J. 2007. *Kresťanská náuka o spoločnosti*. Trnava: Dobrá kniha, 2007. 315 s. ISBN 978-80-7141-567-1.

- Homília Benedikta XVI. na záverečnej svätej omši V. Svetového stretnutia rodín* [online]. 2006, [cit. 2010-04-04]. Dostupné na internete : <<http://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20060709006>>.
- JÁN PAVOL II. 1993. *Familiaris consortio*. Bratislava: Lúč, 1993. 189 strán. ISBN 80-7114-119-4.
- JÁN PAVOL II. 1995. *Evangelium vitae*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1995. 195 s. ISBN 80-7162-097-1.
- JÁN PAVOL II. 1997. Centesimus annus. In *Sociálne encykliky*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1997. 676 s. ISBN 80-7162-203-6, s. 625.
- JÁN PAVOL II.. 1988. *Redemptoris Mater*. [online]. 2010, [cit. 2010.03.24] Dostupné na internete: < <http://www.kbs.sk/?cid=1117278853> >.
- JÁN PAVOL II.. 1991. *Mulieris dignitatem*. [online]. 2010, [cit. 2010.03.24] Dostupné na internete: < <http://www.kbs.sk/?cid=1117279258>>.
- JANDOUREK, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001. 288 s. ISBN 80-7178-535-0.
- JELLOUSCHEK, H. 2008. *Desatoro trvalé lásky*. Praha: nakladateľství Portál, 2008. 168 s. 978-80-7367-361-1 .
- KASANOVÁ, A. 2008. *Sprievodca sociálneho pracovníka 1. Rodina a deti*. Nitra: Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov, 2008. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.
- Katechizmus Katolíckej Cirkvi*. 1999. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1999. 918 s. 2. vydanie. ISBN 80-7162-259-1.
- LABANIČ, P. 2006. Vplyv používania antikoncepcie na trvácnosť manželstva. In CSONTOS, L. (ed.). *Rodina v súčasnom svete, Čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje II. ročník: Zborník z vedeckej konferencie 24. novembra 2006*. Bratislava: Dobrá kniha, 2006. ISBN 80-7141-550-2, s. 81.
- LOMNICKÝ, I. 1999. Pochopenie podstaty rodiny ako najprirodzenejšieho ľudského spoločenstva. In ĎURIKOVIČ, V. (ed.). *Rodina na prelome tisícročí – subjekt kultúry, kresťanských a všeľudských hodnôt: medzinárodná vedecká konferencia o rodine 23.–24. 11. 1999*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda Hnutie kresťanských rodín na Slovensku, 1999. ISBN 80-968-191-3-5, s. 139, 143-144.
- LYKO, M. *Kardinálne čnosti v rodine vo svetle učenia Katolíckej cirkvi, ich misijný a sociálny rozmer*. Nitra: Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov, 2007. 72 s. ISBN 978-80-8094-134-5.

- MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MESZÁROŠOVÁ, F. 1995. Kresťanská rodina. In Michalov J. *Poznávajme Boha: Zborník referátov z prvého seminára katechétov*. Nitra: Vysoká škola pedagogická, 1995. ISBN 80-8050-079-7.
- PÁPEŽSKÁ RADA PRE RODINU. 1996. *Ludská sexualita Pravda a poslanie*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1996. 61 s. ISBN 80-7162-163-3.
- PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPRAVODLIVOSŤ A POKOJ. 2008. *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008. 545 s. ISBN 978-80-7162-725-8.
- PAVOL VI. 1993. *Humanae vitae*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1993. 37 s. 2. vydanie. ISBN 80-7162-053-X.
- PODMANICKÝ, I. 2008. Mnohohodtná rodina ako fungujúce výchovné spoločenstvo. In *Rodina v súčasnom svete, Mnohohodtná rodina- bremeno, alebo zdroj sily? IV. ročník: Zborník z vedeckej konferencie 21. novembra 2008*. Bratislava: Dobrá kniha, 2008. ISBN 978-80-7141-630-2, s. 41-44.
- POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU. 1997. *O ľudskej láske*. [online]. 2010, [cit. 2010.02.27] Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/?cid=1266319379>>.
- Poučenie o sviatosti manželstva*. 1990. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1990. 88 s. 3. vydanie. ISBN 80-85198-25-8.
- RADA PRE RODINU A MLÁDEŽ. 2008. *Manželská láska a dar života*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008. 15 s. ISBN 978-80-7162-701-2.
- SOPÓCI, J. 2000. *Sociálne inštitúcie a sociálna zmena*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2000. 212 strán. ISBN 80-223-1473-0.
- ŠTEFKO, A. 2006. Nerozlučnosť manželstva v pohľade stvorenia a kánonického práva. In CSONTOS, L. (ed.). *Rodina v súčasnom svete, Čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje, II. ročník: Zborník z vedeckej konferencie 24. novembra 2006*. Bratislava: Dobrá kniha, 2006. ISBN 80-7141-550-2, s. 39-40.
- VAJDA, J. 2000. *Sociálna etika*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa Filozofická fakulta, 2000. 117 s. ISBN 80-8050-357-5.
- VOJTEK, Š. 2004. *Spravodlivosť, základný pilier pre rozvoj ľudskej spoločnosti*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2004. 137 s. ISBN 80-88741-51-3.
- WEST, CH. 2007. *Radostná zvesť o sexe a manželstve*. Bratislava: Redemptoristi – Slovo medzi nami, 2007. 216 s. ISBN 978-80-969600-9-5.

Zákon NR SR č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.